

Hof Den Bosch, 13 april 2010; geen waarschuwing voor bocht na helling

Een motorrijder rijdt op een helling en kan pas 15 tot 20 meter voor het hoogste punt zien dat de weg na de helling niet rechtdoor loopt. Op 11 tot 13 meter voor het hoogste punt krijgt hij zicht op het exacte wegverloop. Vlak na de helling is er een Y-splitsing met twee bochten. Daar werd op geen enkele manier voor gewaarschuwd. Op de weg ligt vaak zand van tractoren.

Gelet op het wegverloop, de situatie van de weg, de specifieke toestand op de weg (zand) en het ontbreken van enige waarschuwing voor de Y-splitsing kort na de helling is een situatie ontstaan die zodanig gevaarlijk is dat er een grote kans op ongevallen is. De weg waarop gereden werd was een lange rechtlopende weg. Een gemiddeld voorzichtige weggebruiker zal - zeker als er niet voor gewaarschuwd wordt - een dergelijke bocht kort na de helling niet verwachten. Het zand op de weg betekent een extra kans op slipgevaar bij het nemen van een van de bochten of bij het sterk remmen juist vóór de bocht. Daarbij wordt nog in aanmerking genomen dat niet alle weggebruikers een gemiddeld voorzichtig weggedrag vertonen, ook al kan anderzijds in het verkeer van weggebruikers worden verwacht dat zij anticiperen. De Gemeente had eenvoudig een veiligheidsmaatregel kunnen treffen. Gemeente aansprakelijk.

Volledige uitspraak:

GERECHTSHOF 's-HERTOGENBOSCH

Sector civiel recht

zaaknummer HD 103.005.772

arrest van de zesde kamer van 13 april 2010

in de zaak van

FORTIS ASR SCHADEVERZEKERING N.V.,

gevestigd te Utrecht,

appellante,

advocaat: mr. Ph.C.M. van der Ven,

tegen:

GEMEENTE SITTARD-GELEEN,

gevestigd te Sittard, gemeente Sittard-Geleen,

geïntimeerde,

advocaat: mr. C.C. Jongens,

als vervolg op het door het hof gewezen tussenarrest van 28 april 2009 in het hoger beroep van het door de rechtbank Maastricht onder nummer 113319/HA ZA 06-837 gewezen vonnis van 1 augustus 2007.

6 Het tussenarrest van 28 april 2009

Bij genoemd arrest is een comparitie van partijen bevolen en is iedere verdere beslissing aangehouden.

7 Het verdere verloop van de procedure

Op 24 september 2009 is een comparitie van partijen gehouden, waarvan proces-verbaal is opgemaakt.

Daarna heeft Fortis onder overlegging van producties een memorie na comparitie genomen en heeft de gemeente onder overlegging van producties een antwoordmemorie genomen.

Ten slotte hebben partijen de gedingstukken overgelegd en uitspraak gevraagd.

8 De verdere beoordeling

8.1 Ter gelegenheid van de comparitie van partijen hebben partijen op een aantal punten nadere informatie verschaft over het verloop van de weg in de buurt van de plaats waar [Slachtoffer 2] is verongelukt. Deze informatie is deels vastgelegd in de producties, die bij de memories na comparitie zijn overgelegd. Fortis heeft voorts een rapport d.d. 28 augustus 2009 van Ongevallen Analyse Nederland (OAN) in het geding gebracht, welk rapport situatietekeningen, foto's en een cd-rom bevat. Hierna volgt een kort overzicht van de feiten, waarover partijen het - als enerzijds gesteld en anderzijds niet voldoende gemotiveerd betwist - thans nader eens zijn, alsmede van een gewijzigd standpunt van de gemeente.

a. De weg waar [Slachtoffer 1] en [Slachtoffer 2] met hun motor ten val zijn gekomen, heeft ter plaatse als naam Deylersweg en ligt in het verlengde van de weg met de naam Weg op het Gerigt. [Slachtoffer 1] reeds over de Weg op het Gerigt richting Deylersweg. Op de Deylersweg bevindt zich ter hoogte van de Dijk een verhoging van de weg, zoals genoemd bij de vaststaande feit en in het tussenarrest (zie figuur 2 op pagina 3 van het rapport d.d. 28 augustus 2009 van OAN; de bomenrij van links naar rechts op de foto staat op de Dijk.) Na het hoogste punt van de helling loopt de Deylersweg nog 11,8 m (nagenoeg) rechtdoor (zie figuur 4 op pagina 5 van het rapport); de Deylersweg splitst zich daarna op een wijze die als een Y-splitsing omschreven kan worden. Een luchtfoto, door de gemeente als prod. 4 bij antwoordmemorie na comparitie van partijen, geeft een duidelijk beeld van deze Y-splitsing.

b. Bij het rapport van OAN bevindt zich een cd-rom met video-opnamen, gemaakt door een motorrijder, die ten behoeve van een reconstructie met een motor over de Weg op het Gerigt en vervolgens op de Deylersweg is gereden. De camera is op de helm van de motorrijder bevestigd, boven de opening in de helm voor de ogen (zie foto helm op pagina 4 in voornoemd rapport). Een deel van deze video-opnamen zijn afgespeeld tijdens de comparitie van partijen. Een aantal foto's, gemaakt van deze video-opnamen, bevindt zich als bijlage bij genoemd rapport.

De gemeente heeft niet gemotiveerd betwist dat de video-opnamen een getrouw beeld geven van de situatie ter plaatse en van het zicht dat een motorrijder, die over deze weg rijdt, heeft van het wegverloop. Het hof zal hierna derhalve ten dele van deze video-opnamen en de daarvan gemaakte foto's uitgaan. (Voor alle duidelijkheid: de gemeente betwist wel de conclusies die Fortis op grond van deze video-opnamen heeft getrokken.)

c. Op de Deylersweg ligt vaak zand van tractoren, die naar de diverse akkerpercelen rijden (zie p.v. comp van pp). Een van de vertakkingen van de Y-splitsing is kort na de splitsing niet meer geasfalteerd, maar is overgegaan in een onverharde weg.

d. Bij comparitie van partijen heeft de gemeente haar eerder ingenomen standpunt, dat er vlak voor de plaats van het ongeval een bord "slecht wegdek" stond (zie ook rechtsoverweging 4.8 van het tussenarrest) gewijzigd; de gemeente heeft ter comparitie verklaard dat zij thans niet meer weet of dit bord er ten tijde van het ongeval wel stond.

Het hof zal er derhalve vanuit gaan dat het bord er ten tijde van het ongeval niet stond.

e. Vóór de aanvang van de helling of op de helling stond op geen enkele wijze een verkeersbord of andere aanduiding waaruit af te leiden viel dat de weg na de helling geen recht ver loop kende.

8.2 Het hof zal hierna ingaan op de subsidiaire grondslag van de vordering van Fortis, namelijk die op grond van artikel 6:162 BW.

Fortis stelt hiertoe dat de weg ter plaatse waar het ongeval is geschied, gevaarlijk was en dat de kans groot was dat hierdoor ongevallen zouden ontstaan. In dit kader heeft Fortis naast hetgeen reeds onder de vaststaande feiten is vermeld, met name gewezen op de omstandigheid dat pas 11 meter voor het hoogste punt van de helling op de Deylersweg zichtbaar is dat de weg zo'n 11 m na de helling niet rechtdoor loopt. Fortis stelt dat de Y-splitsing zo direct na het hoogste punt van de helling zich voordoet, dat de kans op ongelukken erg groot is. Hierbij is van belang - aldus Fortis - dat de weg vaak enigszins zanderig is, doordat er vaak tractoren op rijden en een deel van de Deylersweg na de Y-splitsing overgaat in een onverharde weg. De gemeente heeft op geen enkele wijze gewaarschuwd voor deze bocht in de weg, zo direct na de helling. Hierdoor is de kans op ongelukken groot, temeer daar er geen enkele snelheidsbeperking voor deze weg geldt en er derhalve 80 km per uur op die weg gereden mag worden. Fortis wijst er op dat deze ongelukken ernstige gevolgen kunnen hebben, zoals voor [Slachtoffer 2]. Ten slotte voert Fortis aan dat zich ook daadwerkelijk in het verleden dergelijke ongelukken hebben voorgedaan.

8.3 De gemeente betwist allereerst dat pas op 11 m voor het hoogste punt op de Deylers weg zichtbaar was dat de weg niet meer rechtdoor liep. Zij stelt dat reeds op 24 m voor het hoogste punt op de Deylersweg reeds te zien was dat de weg na de helling niet meer rechtdoor kon lopen; hiertoe verwijst de gemeente naar de foto die als productie 10 bij de antwoordmemorie na comparitie is overgelegd. Op 15 m voor het hoogste punt op de weg is volgens de gemeente al te zien dat de weg zich naar links vertakt, waartoe de gemeente wijst op de foto die als productie 12 bij genoemde memorie is overgelegd.

8.4 Het hof heeft de videopresentatie bekeken en is tot de conclusie gekomen dat een motorrijder enige meters voor de door Fortis genoemde "11 m vóór het hoogste punt" al kon zien dat de weg na de helling niet onverkort rechtdoor kon lopen. Naar het oordeel van het hof is tussen de 20 m en de 15 m vóór het hoogste punt van de helling voldoende duidelijk dat de weg na de helling niet onverkort rechtdoor loopt, nu op dat moment rechtuit begroeiing zichtbaar wordt (zie foto's 1 en 2 op bijlage II van Fortis bij memorie na comparitie). Op dat moment is echter nog niet zichtbaar hoe het wegverloop verderop wel is; dit is naar het oordeel van het hof zichtbaar vanaf ongeveer 13 a 11 m vóór het hoogste punt van de weg (zie ook de foto's op bijlage V, blad 1 van de memorie na comparitie).

Uit de andere in het geding gebrachte foto's komt op dit punt niet een duidelijk ander beeld naar voren.

8.5 Met betrekking tot de scherpte van de bochten na de helling heeft het hof hiervoor verwezen naar een luchtfoto. Daar is - in grote lijnen - te zien hoe het wegverloop van de Deylersweg na de helling is. Zoals het hof hiervoor heeft overwogen is deze splitsing aan te duiden als een Y-splitsing en lijkt er sprake van - in grote lijnen - twee bochten van ongeveer 45 graden. Dit betekent echter niet zonder meer dat vlak na de helling dit op de luchtfoto in grote lijnen zichtbare wegverloop van een Y-splitsing daadwerkelijk resulteerde in twee bochten van 45 graden dan wel dat men rijdend op de Deylersweg duidelijk zicht had op de aanwezigheid van twee dergelijke bochten. Het hof heeft ook rekening gehouden met het

ogenschijnlijke wegverloop, zoals te zien bijvoorbeeld op 5 m vóór het hoogste punt (foto 4, bijlage II van de OAN rapport). Hier lijkt de bocht naar links in het begin op zijn mist enigszins scherper te zijn dan een gemiddelde bocht bij een Y-splitsing doet vermoeden.

8.6 Met betrekking tot de stelling van Fortis, dat op geen enkele wijze is gewaarschuwd voor dergelijke bochten vlak na de helling geldt het volgende. De gemeente heeft in dit kader aangevoerd dat op 6 juli 1998 door B & W is besloten om door middel van plaatsing van een verkeersbord C 12 de wegen gelegen achter de Weg op het Gerigt voor alle motorvoertuigen af te sluiten (behoudens landbouwverkeer). Volgens de gemeente wordt een dergelijk besluit altijd binnen een week uitgevoerd. De gemeente stelt in dit kader dat derhalve vóór 19 juli 1998, de datum van het ongeval, op de weg Op het Gerigt, zo'n 1100m vanaf de ongevallocatie op de Deylersweg, een dergelijk bord is geplaatst. [Slachtoffer 1] en [Slachtoffer 2] hadden derhalve nooit op deze weg mogen rijden, aldus de gemeente.

8.7 Voornoemd verweer van de gemeente is een zelfstandig bevrijdend verweer. De gemeente heeft daarvan de bewijslast. Zoals uit het hierna volgende blijkt heeft de gemeente deze stelling niet bewezen.

Maar ook als Fortis de bewijslast had van de stelling dat de weg gewoon voor iedereen toegankelijk was en er een dergelijk verkeersbord niet had gestaan op de dag van het ongeval, geldt naar het oordeel van het hof dat Fortis voldoende aannemelijk heeft gemaakt dat er ten tijde van het ongeval een dergelijk bord (nog) niet was geplaatst.

Het hof wijst hierbij op de door Fortis in het geding gebrachte kopie van een brief van de gemeente Bom d.d. 10 juli 1998 (prod. 33, akte overlegging producties). In deze brief deelt B & W aan Progressief Born, kennelijk de initiatiefnemers van dit voorstel, mee dat de afsluiting van de weg Op het Gerigt op korte termijn zal plaatsvinden. Op die brief bevindt zich een handgeschreven mededeling met als tekst "Uitgevoerd week 35 1998." met daaronder een handtekening. Fortis stelt dat de heer [Ambtenaar 1], ambtenaar van de gemeente Born, deze brief met de handgeschreven aantekening, destijds heeft gestuurd naar de experts van Fortis en dat daarbij is aangegeven dat de aantekening op de betreffende brief daarop is geplaatst door de Hoofd Uitvoerder. De gemeente heeft geen andere interpretatie van deze mededeling gegeven.

Ook uit de schriftelijke verklaringen van [Slachtoffer 2] en [Slachtoffer 1] valt op te maken dat een dergelijk bord pas na het ongeval is geplaatst (prod. 11 en 12 incl. dagv.).

Nu week 35 valt in de periode 24 tot en met 30 augustus 1998, is hiermee aannemelijk gebleven dat het bord C 12 op de door de gemeente genoemde locatie is geplaatst na het ongeval.

De enkele verklaring d.d. 11 januari 2007 van de heer [Ambtenaar 2] van de gemeente (prod. 7 bij akte), dat dergelijke besluiten destijds doorgaans binnen een week na het besluit uitgevoerd werden, is mede gelet op het voorgaande niet zodanig exact en zwaarwegend, dat dit afdoet aan voornoemde conclusie.

Op de comparitie van partijen heeft de gemeente desgevraagd expliciet aangegeven geen ander bewijs te kunnen aandragen dan reeds in het dossier aanwezig was. Het hof zal derhalve voorbijgaan aan de bewijsaanbiedingen van de gemeente op dit punt. Het voorgaande betekent dat er van uitgegaan moet worden dat er niet een bord C 12 stond op de Weg op het Gerigt en dat de Deylersweg ten tijde van het ongeval gewoon openstond voor alle gemotoriseerd verkeer.

8.8 Gelet op al hetgeen hiervoor is overwogen omtrent het wegverloop, de situatie van de weg, de specifieke toestand op de weg (zand) en het ontbreken van enige waarschuwing voor

de Y-splitsing kort na de helling is het hof van oordeel dat hiermee een situatie is ontstaan die zodanig gevaarlijk is dat er een grote kans is dat hierdoor ongevallen ontstaan. Doordat de Weg op het Gerigt en in het verlengde daarvan de Deylersweg aanvankelijk een lange rechtlopende weg is, zal een gemiddeld voorzichtige weggebruiker er - zeker als er niet voor gewaarschuwd wordt - niet snel er van uitgaan dat kort na voornoemde helling zich een dergelijke bocht in de weg bevindt. Mede gelet op de omstandigheid dat er zich zand op de weg bevindt, betekent dit een extra kans op slipgevaar bij het nemen van een van de bocht ten of bij het sterk remmen juist vóór de bocht. Daarbij dient voorts nog in aanmerking te worden genomen dat niet alle weggebruikers een gemiddeld voorzichtig weggedrag vertonen, ook al kan anderzijds in het verkeer van weggebruikers worden verwacht dat zij anticiperen. Juist gelet op het landelijke karakter van de weg moet er voorts rekening gehouden worden dat recreanten, zoals [Slachtoffer 2] en haar echtgenoot, gebruik zullen maken van deze weg. Het hof heeft bij het voorgaande rekening gehouden met de omstandigheid, dat het hier om een smalle, zeer landelijke weg gaat, die op zich zelf al maant tot een enigszins verminderde snelheid en grotere voorzichtigheid. Ook deze specifieke omstandigheid in aanmerking genomen, acht het hof het wegverloop na de helling zodanig gevaarlijk, dat de gemeente specifiek hiervoor had moeten waarschuwen, bijvoorbeeld door het plaatsen van een bord "gevaarlijke bocht" vóór de helling. Dit geldt temeer nu de gevolgen van deze wegsituatie zonder waarschuwingsbord zeer ernstig kunnen zijn, met name voor motorrijders, die bij slippen ten val kunnen komen.

Ten slotte heeft het hof in aanmerking genomen dat een veiligheidsmaatregel, waarbij gewaarschuwd wordt voor het wegverloop na de helling, voor de gemeente nauwelijks bezwarend kan worden geacht; in ieder geval heeft de gemeente niet aangegeven waarom dit in re delijkheid niet mogelijk ofte bezwaarlijk was.

De slotsom van het voorgaande is derhalve dat de gemeente in strijd heeft gehandeld met de zorgvuldigheid, die zij als wegbeheerder in acht had moeten nemen. Daarmee heeft zij een onrechtmatige daad gepleegd jegens [Slachtoffer 2].

8.9 Dat deze onrechtmatige daad de gemeente valt toe te rekenen, valt af te leiden uit hetgeen het hof hiervoor ten aanzien van de verantwoordelijkheid van de wegbeheerder heeft overwogen. Met name gelet op de geringe bezwaarlijkheid van het plaatsen van een waarschuwingsbord vlak voor de helling, valt het niet plaatsen van een dergelijk waarschuwingsbord toe te rekenen aan de gemeente.

8.10 De gemeente heeft nog aangevoerd dat [Slachtoffer 1] en [Slachtoffer 2] hemelsbreed twee km van de plaats van het ongeval woonden en dat zij derhalve het wegverloop hebben moeten kennen. [Slachtoffer 2] en [Slachtoffer 1] hebben een verklaring overgelegd dat zij de onderhavige weg niet kenden en daar nog nooit eerder waren geweest. Wat daar ook van zij, deze stelling van de gemeente laat onverlet dat de gemeente in casu onrechtmatig heeft gehandeld jegens weggebruikers in het algemeen en - voor deze zaak specifiek - ten opzichte van [Slachtoffer 2]. Aan een verweer ter zake van eigen schuld van [Slachtoffer 1] komt het hof niet toe. Het gaat hierbij immers om een vordering van [Slachtoffer 2] (en niet van [Slachtoffer 1]) jegens de gemeente, welke vordering [Slachtoffer 2] gecedeerd heeft aan Fortis (zie rechtsoverweging 4.6 tussenarrest).

Ten slotte heeft de gemeente nog aangevoerd dat [Slachtoffer 1] mogelijk harder heeft gereden dan de snelheid van ongeveer 50 a 60 km per uur op de rechte weg en de snelheid van ongeveer 36 km per uur op de helling, en voorts dat [Slachtoffer 1] een stuurfout heeft gemaakt. Daargelaten dat deze stellingen betwist zijn door Fortis en niet voldoende uitgebreid onderbouwd zijn, doen deze niet af aan de conclusie in rechtsoverweging 8.8 en 8.9 van dit

arrest. Aan een verweer van de gemeente inhoudende "eigen schuld" van [Slachtoffer 1], kan in deze procedure immers niet toegekomen worden.

Mocht [Slachtoffer 1] medeschuld hebben aan het ongeval, dan laat zulks onverlet dat de gemeente ten opzichte van [Slachtoffer 2] hoofdelijk aansprakelijk is (art. 6:102 BW).

8.11 Nu de gemeente niet voldoende gemotiveerd heeft gesteld dat [Slachtoffer 1] - ook wanneer wèl een waarschuwbord was geplaatst - ten val was gekomen (en hierdoor ook [Slachtoffer 2]), en daarnaast niet voldoende gemotiveerd betwist heeft dat [Slachtoffer 1] door te remmen geslipt is met zijn motor en daarbij in ieder geval [Slachtoffer 2] ten val is gekomen, is het hof van oordeel dat het causaal verband in de zin van het conditio sine qua non-verband tussen de onrechtmatige daad van de gemeente en de val van [Slachtoffer 2] in beginsel een gegeven is. Voor zover de gemeente met het noemen van de stuurfout van [Slachtoffer 1] dit causale verband heeft bedoeld te betwisten, heeft zij dit niet voldoende onderbouwd gedaan, in die zin dat deze stuurfout los staat van de hiervoor genoemde gevaarlijke wegsituatie.

8.12 Het hof passeert diverse bewijsaanbiedingen van de gemeente, voor zover hiervoor niet reeds besproken, nu deze ten dele niet voldoende specifiek omschreven zijn en voor het overige omdat de stellingen, waarvan bewijs wordt aangeboden, niet relevant zijn voor de hierboven genomen beslissingen.

8.13 Fortis heeft voorts schadevergoeding gevorderd, die bestaat uit het bedrag ad € 276.344,50 dat zij aan [Slachtoffer 2] heeft uitgekeerd, en voorts kosten die vallen onder artikel 6:96 lid 2 sub b en d BW. Ter onderbouwing van eerstgenoemde schade heeft zij ondermeer een bij inleidende dagvaarding een rapport van Nostimos in het geding gebracht (prod. 6 inl. dagv.). De gemeente heeft bij conclusie van antwoord - vrij summier - bezwaar aangevoerd tegen de hoogte van de schade, daarbij met name er op wijzend dat zij niet over alle gegevens beschikt.

Nu de hoogte van de schade verder in deze procedure nauwelijks tot verder partijdebat heeft geleid, en dit gelet op het verloop van de procedure op zich niet onbegrijpelijk is, zal het hof hier niet direct een beslissing op nemen. Het hof zal de zaak eerst naar de rol verwijzen ten einde partijen in de gelegenheid te stellen bij akte hun vordering en verweer, voor zover het betreft de hoogte van de diverse gevorderde schade, nader te onderbouwen. Partijen kunnen desgewenst uiteraard ook aan het hof verzoeken om enige tijd respijt zodat Fortis en de betrokken verzekeraar van de gemeente in die tijd kunnen bezien of en in welke mate zij het mogelijk eens kunnen worden over de hoogte van de schade.

8.14 Voor het overige houdt het hof iedere beslissing aan.

9 De uitspraak

Het hof:

verwijst de zaak naar de rol van 25 mei 2010 voor akte aan de zijde van Fortis met de hiervoor onder 8.13 vermelde doeleinden en om de gemeente in de gelegenheid te stellen na het nemen van voormelde akte door Fortis bij antwoordakte te reageren en informatie te verstrekken zoals hiervoor onder 8.13 is vermeld;

voor het overige wordt iedere beslissing aangehouden.

Dit arrest is gewezen door mrs. Rothuizen-van Dijk, Beekhoven van den Boezem en Van Harinxma thoe Slooten en in het openbaar uitgesproken door de rolraadsheer op 13 april 2010.